

5. Иржи Ионас Фискальные соседи / Иржи Ионас, Чемиле Санчак // Финансы и развитие. – 2011. – Сентябрь. – С. 30–33.

6. Терюханова І. Програми підтримки самостійної зайнятості та підприємницької діяльності в зарубіжних країнах / І. Терюханова // Україна: аспекти праці. – 2001. – № 2. – С. 41-45.

Брінцева О.Г., канд. екон. наук, доцент
ДВНЗ «Київський національний
економічний університет ім. В. Гетьмана»

ФІКТИВІЗАЦІЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ЯК ЧИННИК ВИНИКНЕННЯ НОВИХ РИЗИКІВ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ

Поширення непродуктивних форм людського капіталу, яке значною мірою пов'язане з процесами його фіктивізації, набуває в Україні загрозливих масштабів, про що свідчить як динаміка індикаторів, що характеризують соціально-трудоу сферу, так і динаміка показників, які визначають стан сфери науки та освіти, охорони здоров'я. Процеси фіктивізації людського капіталу [1, 4] – зростання частки людського капіталу, на формування якого витрачаються значні ресурси, але який при цьому не буде корисно використаний і не сприятиме економічному зростанню, не принесе користі суспільству – зумовлені передусім складною соціально-економічною ситуацією в Україні, кризовими явищами в усіх сферах суспільного життя, нестабільністю у соціально-трудоу сфері, які продовжують посилюватись. Невирішені проблеми і спроби реформування освітньої сфери та сфери охорони здоров'я також сприяють загостренню протиріч в питаннях формування, розвитку, використання та збереження людського капіталу. Це веде до зростання ризиків в сфері зайнятості, які пов'язані не тільки з безробіттям, важливими аспектами якого є «проблема першого робочого місця», проблемами зайнятості людей старших вікових груп, а й ризиків, з якими стикається працююче населення. Передусім ці ризики обумовлені нестабільністю сучасної економічної системи, наявністю асиметрій в соціально-трудоу сфері – ризиків неадекватної оплати праці, незабезпечення гідних умов праці, її надмірної інтенсифікації, неформальних відносин зайнятості на робочому місці, неможливості самореалізації, не престижності окремих професій, втрати трудової мотивації.

Питання фіктивізації людського капіталу досліджено в роботах зарубіжних та вітчизняних вчених – Грішнєвої О.А., Колядіна О.П., Петренко В.П., Полякова О.А., Ревтюка Є.А., Чалої Н.Д. та ін., ризики в сфері зайнятості – в роботах Колота А.М., Лібанової Є.М., Надраги В.І. та ін., однак практично недослідженим залишається взаємозв'язок ризиків в сфері зайнятості, впливу яких зазнає як працююче, так і безробітне населення та процесів фіктивізації людського капіталу.

Питання фіктивізації людського капіталу ще тільки починають досліджуватись в зарубіжній та вітчизняній науковій літературі, однак процеси формування цієї непродуктивної форми капіталу не можна вважати новим явищем, виникнення якого обумовлене тільки змінами в сучасній економічній системі, асиметріями та різноманітними деструктивними процесами, які притаманні сучасному етапу розвитку соціально-трудоу відносин.

В найбільш широкому значенні під соціальними ризиками [5] розуміють можливі негативні прояви у функціонуванні соціальних інститутів, еventуальне уповільнення процесів суспільного відтворення, формування соціальної нестабільності та напруженості. У вузькому розумінні – це визнана суспільством подія в житті людини, настання якої призводить до втрати її здатності до праці чи обмеження попиту на працю, відповідно також до зниження рівня життя, повної або часткової втрати заробітку. При цьому відбувається втрата особою окремих соціальних компонент (усвідомлення власної соціальної недостатності, знижується адаптація до соціального середовища). Втрата роботи є одним з найбільш небезпечних соціальних ризиків, і особливо це стосується населення передпенсійного віку. Це викликає занепокоєння, зокрема через процеси демографічного старіння населення. Так, за прогнозом Інституту демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи Національної академії наук України [6], до 2030 року 13% жителів перейдуть 70-річний рубіж, а на 100 осіб активного віку (20-64 роки) припадатиме 34 особи віком 65+ (серед жінок це співвідношення досягне 43).

Таким чином, забезпечення продуктивного використання людського капіталу всього населення, яке може і бажає працювати є важливою запорукою збереження національного людського капіталу. Під впливом фіктивізаційних процесів втрачаються значні ресурси, як людські, так і фінансові, тому тривале не вирішення цих проблем сприяє подальшому поглибленню кризових явищ, сповільненню економічного та соціального розвитку. В ХХІ столітті стає дедалі важчим забезпечувати продуктивну зайнятість для широких верств населення, тому питання збереження людського капіталу більшою мірою є соціальним завданням держави. Водночас, швидке застарівання знань, зростання кількості інформації, сприяє прискоренню фіктивізаційних процесів.

Література

1. Брінцева, О. Г. Фіктивний людський капітал: концептуальні підходи та особливості оцінювання / О. Г. Брінцева // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. - № 4 (181). - 2015. - С. 29-32.
2. Грішнова, О. А. Соціальні інновації у трудовій сфері: сутність, види, особливості реалізації в Україні / О. А. Грішнова, Г. Ю. Міщук // Демографія та соціальна економіка. — 2013. — № 2(20). — С. 167—178.
3. Гришнова, Е. А. Развитие человеческого капитала и трансформация форм занятости: взаимовлияние и взаимообусловленность / Е. А. Гришнова, Н. А. Азьмук // Демография и социальная экономика. – 2014. – № 1 (21). – С. 85–94.
4. Грішнова, О. А. Фіктивний людський капітал: сутність, характерні особливості, чинники формування / О. А. Грішнова, О. Г. Брінцева // Демографія та соціальна економіка. - № 1 (23). - 2015. - С. 90-101.
5. Надрага, В. І. Соціальні ризики в загальній теорії ризиків: проблеми формування понятійного апарату / В. І. Надрага // Часопис економічних реформ. – 2015. – № 3. – С. 75-83.
6. Лібанова, Е. М. Людський вектор. Населення України продовжить старіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nv.ua/ukr/opinion/libanova/ljudskij-vektor-naselennja-ukrajini-prodovzhit-stariti-161476.html>